

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ
माननीय न्यायाधीश श्री तर्कराज भट्ट
आदेश

०७०—wo—००२१

मुद्दा : बन्दीप्रत्यक्षीकरण ।

काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला महेन्द्रज्योती गाउँ विकास समित वडा नं ४ घर भई ललितपुर जिल्ला ललितपुर उप महानगरपालिका वडा नं ९, बालकुमारी बस्ने हाल थुनामा राखिएका कपिलदेव थापाको हकमा ऐ.ऐ बस्ने एकाघरकी पत्नि सरस्वती थापा-----१

निवेदक

विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला अदालत, बबरमहल-----१

महानगरिय प्रहरी परिसर, हनुमानढोका, काठमाडौं-----१

विपक्षी

जिल्ला सरकारी वकिलको कार्यालय, बबरमहल, काठमाडौं-----१

मकवानपुर जिल्ला, हेटौँडा नगरपालिका वडा नं ९ घर भई हाल काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं ३५, कोटेश्वर बस्ने रीताकुमारी खनाल-----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा धारा १०७(२) बमोजिम यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्र अन्तर्गत दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं आदेश निम्न बमोजिक छ :

म निवेदिका सरस्वती थापाको पति कपिलदेव थापालाई प्रत्यर्थीहरूबाट गैरकानूनी थुनामा राखिएकोले पतिको हकमा यो निवेदन गर्दछु । पति कपिलदेव थापा र प्रत्यर्थी मध्येकी रिता खनाल लामो अवधि सम्म सँगै बसी कार्य गरेकोमा दुवै बिच प्रेम सम्बन्ध भई पति कपिलदेवले म निवेदीकालाई छोडी विपक्षी रिता खनालसँग साथै बसी आएका थिए । मिति २०६९।७।१५ मा पति कपिलदेवले रिता खनाललाई र रिता खनालले कपिलदेव थापालाई एकले अर्कोको मानमर्यादा र प्रतिष्ठामा कुनै आँच

नपुन्याउने, कुनै उजुरबाजुर पनि नगर्ने शर्त उल्लेख गरी छुट्टाछुट्टै कागज गरी दिएको अवस्था छ । प्रत्यर्थी रिता खनालले प्रहरी अधिकारी समक्ष पहुँच पुन्याई प्रहरीहरु घरमा आई माथिको आदेश बमोजिम तपाईंलाई नियन्त्रणमा लिनु पर्ने भन्दै मिति २०७०।६।१६ गते बिहानै मेरा पतिलाई घरबाटै नियन्त्रणमा लिई पक्राउ पूर्जि नदिई, पक्राउ गर्नुको कारण नबताई हिरासतमा लिइयो । त्यसपछि माथिको आदेश भन्दै नियोजित रूपमा विद्युतिय कारोबार ऐन अन्तर्गत अनुसन्धान गर्नुपर्ने भयो भनी मिति २०७०।६।१६ गते सोही दिन हाँजिर गराई प्रत्यर्थी काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट २० दिनको म्याद थप गरियो । प्रेमी प्रेमिका बिचको सन्देशलाई आधार बनाई बडादशैं जस्तो पर्वमा केवल थुनामा राख्नै लाथि थुनु थुनाउनु प्रहरी प्रशासनले शक्तिको दुरुपयोग गरी र प्रत्यर्थी का.जि.अ ले न्यायिक विवेकको प्रयोग नगरी केवल रबर स्ट्याम्प लाउने कार्य गरी गैरकानूनी थुनामा राखिएको छ । यसरी गैरकानूनी थुनामा राखिएको कार्यबाट नेपालको अन्तरिम संविधान , २०६३ को धारा १२, १३ र २४; सरकारी मुद्दा सम्बन्धि ऐन, २०४९ को दफा ४, १४ र १५ समेत द्वारा प्रत्याभूत मौलिक तथा कानूनी हक अधिकारको प्रचलनमा बाधा सृजना गरिएकोले सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा १५(२)ले प्रहरीले अदालत समक्ष उपस्थित गराई थुनामा राख्नु पर्ने अनुमति माग गर्दा अदालतले थुनामा परेको व्यक्ति उपरको अभियोग, त्यसको आधार, निजलाई थुनामै राखी तहकिकात गर्नु पर्ने कारण समेत बिचार गरी मात्र थुनामा राख्न आदेश दिनु पर्ने व्यवस्था छ । प्रचलित कानून बमोजिम कसूर नै नगरेको व्यक्तिलाई थुनामा राखी कारवाहि गर्नु उल्लिखित कानून प्रतिकूल रहेकोले बन्दिप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदन ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी गरी बन्दीलाई थुनाबाट किन मुक्त हुनु नपर्ने हो ? थुनाबाट मुक्त गर्न नपर्ने भए यो आदेश प्राप्त भएका मितिले २४ घण्टा भित्र सम्बन्धित मिसिल साथै राखी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय मार्फत र विपक्षी नं ४ का हकमा आफैं वा आफ्नो कानून बमोजिमको प्रतिनिधि मार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरुको नाममा सूचना पठाई सो को बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमा पठाई तत्काल प्रत्यर्थी मध्येका खुल्ला रहेका अड्डाहरुबाट लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि भुक्तान भएपछि नियमानुसार गरी पेश गर्नु । साथै प्रस्तुत निवेदन विजया दशमीको बिदा प्रारम्भ हुनु पूर्व नै परेको

देखिंदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा २३(२) अन्तर्गत सुनुवाई हुन सक्ने हो होइन सो सम्बन्धमा दुबै तर्फबाट पूर्ण बहस सुनी निर्णयमा पुग्न उचित देखिएकोले सो दफाको विषयमा समेत छलफल हुने गरी सूचना पठाई दिने भन्ने व्यहोराको यस अदालतको आदेश ।

रिट निवेदकले मेरो मान सम्मानमा चोट पुऱ्याई समाजमा मलाई नङ्ग्याउने हिसावले अश्लिल शब्द मोबाइलमा सन्देश पठाई मेरो चरित्र हत्या गर्ने उद्देश्यले उक्त कसूर अपराध गरेको हुँदा निजलाई पक्राउ गरी विद्युतिय कारोबार ऐन अन्तर्गत कारवाही गरिपाउँ भनी यस परिसरलाई सम्बोधन गरी रिता कुमारी खनालले मिति २०७०।६।१६ गते जाहेरी दिएकोमा रिट निवेदकलाई मिति २०७०।६।१६ गते पक्राउ गरी नियमानुसार पक्राउ तथा थुनुवा पुर्जी दिई काठमाडौं जिल्ला अदालतमा उपस्थित गराई प्रहरी हिरासतमा राख्न अनुमति माग गरिएकोमा सम्मानित अदालतबाट मिति २०७०।६।१६ गतेबाट लागु हुने गरी पहिलो पटक प्रहरी हिरासतमा राख्न अनुमति भई आएकोमा रिट निवेदकलाई प्रहरी हिरासतमा राखी आवश्यक अनुसन्धान भई रहेको हुँदा निज विपक्षीले यस परिसर समेतलाई विपक्षी बनाई दिएको बन्दीप्रत्यक्षीकरण रिट खारेज गरिपाउँ भन्ने महानगरिय प्रहरी परिसर हुनुमानढोका, काठमाडौंको लिखित जवाफ ।

विपक्षी रिट निवेदक कपिलदेव थापाले जाहेरवाली रिता खनालको प्रतिष्ठामा आँच आउने गरी मोबाइलबाट नराम्रा किसिमका सन्देश पठाई निज उपर सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसूची १ भित्र पर्ने विद्युतीय कारोबार ऐन अन्तर्गतको मुद्दामा कारवाही गरिपाउँ भनी मिति २०७०।६।१६ मा जाहेरी दरखास्त दिई निजलाई सोही मिति २०७०।६।१६ गते नै पक्राउ गरी कानून बमोजिम अनुसन्धान गर्न अदालतको अनुमति लिई न्यायिक हिरासतमा राखी अनुसन्धान भइ रहेको हुँदा गैरकानूनी थुनामा राखिएको अवस्था छैन । रिट निवेदक कपिलदेव थापाले जाहेरवाली महिलालाई मोबाइलबाट प्रतिष्ठामा आँच आउने र चरित्रमा दाग लाग्ने किसिमका एस.एम.एस पठाएको कारणबाट निज उपर विद्युतिय कारोबार मुद्दामा जाहेरी दरखास्त दिई सोही जाहेरी दरखास्त अनुसार निजलाई पक्राउ गरी कानूनबमोजिम अदालतबाट अनुमति लिई थुनामा राखी अनुसन्धान भइरहेको र यस कार्यालयबाट निजको कुनै पनि कानूनी तथा संवैधानिक हक अधिकारको हनन् हुने कार्य नगरिएको र रिट निवेदनमा यस कार्यालयबाट के कस्तो हक अधिकारको हनन् भएको हो भन्ने समेत उल्लेख नगरी केवल यस

कार्यालयलाई विपक्षी मात्र बनाएको देखिएको हुँदा रिट निवेदकको हकाधिकार हनन नभएकोले रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, काठमाडौंको लिखित जवाफ ।

प्रस्तुत रिट निवेदन मिति २०७०।६।१८ मा दर्ता भएको र सो दिन अदालत खुलेको अवस्था छ । न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा २३ (२) मा "यो ऐन वा अन्य प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि उपदफा १ मा तोकिएको न्यायाधीशले विदाको अवधिभित्र आफू समक्ष परेको निवेदन पत्रको सम्बन्धमा आफ्नो अदालतको अधिकारक्षेत्र प्रयोग गरी उपर्युक्त आदेश जारी गर्न सक्नेछ" भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । तर प्रस्तुत निवेदन विदाको अवधिभित्र परेको नभई मिति २०७०।६।१६ गते विद्युतिय कारोबार मुद्दामा रितपूर्वकको जाहेरी परी थुनुवा पूर्जी दिई महानगरीय प्रहरी परिसर काठमाडौंमा थुनामा राखेको देखिन्छ । सोही मुद्दामा थप अनुसन्धानका लागि काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट म्याद थप गराई थुनामा राखेको देखियो । यसरी निवेदक विदाको अवधिभित्र पक्राउ पनि नपरेको र विदाको अवधिभित्र प्रस्तुत निवेदन समेत परेको नदेखिँदा नियमित प्रक्रिया अन्तर्गत नै प्रस्तुत रिट निवेदनको सुनुवाइ हुन कानून सम्मत देखिँदा म्याद तामेल हुन नसकेका विपक्षीहरूको नाममा समेत रितपूर्वक म्याद तामेल गरी लिखित जवाफ परे वा अवधि नाघेपछि पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको आदेश ।

विपक्षीका पतिले मलाई वेइज्जति गर्न एस.एम.एस पठाई विद्युतिय कारोबार ऐन, २०६३ को अपराध बारम्बार गरेकोले मैले जाहेरी दर्ता गराएकोमा अड्डाले निजलाई हिरासतमा लिई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मुद्दाको अनुसन्धान तहकिकात गर्न म्याद थप भई विपक्षीका पति हिरासतमा रहेका छन् । मैले जाहेरी दिन पाउने कानूनी एवं संवैधानिक हक बमोजिम साधिकार निकायमा जाहेरी दिएकी हुँ । कानून बमोजिमको म्याद थपको आदेश भई विपक्षी न्यायिक हिरासतमा रहेका छन् । अतः झुठ्ठा निवेदन खारेज गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।६।१८ मा दिइएको २० दिनको म्याद थपको आदेशलाई सदर कायम गरी मैले कानून बमोजिम कानूनी उपचार लिन पाउने कानूनी अधिकारको संरक्षण गरी न्याय पाउँ भन्ने रीता कुमारी खनालको लिखित जवाफ ।

विपक्षी रिट निवेदकलाई वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी निज रिट निवेदक भएको विद्युतिय कारोबार ऐन अन्तर्गतको मुद्दामा अनुसन्धानको लागि हिरासतमा राख्न म्याद थपको माग भए बमोजिम

यस अदालतबाट मिति २०७०।६।१६ गते "यसमा बाँकी अनुसन्धान गर्न सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा १५(४) बमोजिम मिति २०७०।६।१६ बाट लागू हुने गरी प्रथम पटक दिन २० (विस) को म्याद थप दिई मिसिल र मानिस फिर्ता पठाईदिनु" भन्ने भएको आदेशानुसार निज रिट निवेदकलाई मुद्दाको अनुसन्धानको लागि कानून बमोजिम म्याद थप गरिएको हुँदा निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु पर्ने होइन । रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भन्ने काठमाडौं जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम मुद्दा पेशी सूचफमा चढी निर्णयार्थ इजलास समक्षा पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न कागजात अध्ययन गरी हेर्दा कपिलदेव थापालाई मिति २०७०।६।१६ देखि प्रहरीले पक्राउ गरी, पक्राउ पूर्जि नदिई हिरासतमा लिई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट म्याद थप गरी अदालतले न्यायीक विवेकप्रयोग नगरी गैरकानूनी थुनामा राखेकोले बन्दिप्रत्यक्षीकरणाको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने रिट निवेदन दावी रहेकोमा नियमानुसार पक्राउ पूर्जि दिई अदालतको अनुमतिले विद्युतिय कारोबार मुद्दामा थुनामा राखे कार्य भएको हुँदा निवेदकलाई गैरकानूनी थुनामा नराखीएको भन्ने समेत व्यहोराको लिखित जवाफ पेश भएको प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदन माग बमोजिम आदेश जारी गर्नु पर्ने हो, होइन ? सोही सम्बन्धमा निर्णय गर्नुपर्ने देखियो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा मोबाइल मार्फत अश्लिल सन्देश पठाई विद्युतिय कारोबार ऐन अन्तर्गतको कसूर गरेको भन्ने रीताकुमारी खनालले दिएको जाहेरी अनुसार निवेदकलाई महानगरीय प्रहरी परिसर, हनुमानढोकाले पक्राउ गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतको अनुमतिले कानून बमोजिम म्याद थप गरी अनुसन्धानको सिलसिलामा न्यायीक हिरासतमा राखिएको भन्ने विपक्षीहरु महानगरिय प्रहरी परिसरको लिखित जवाफ ।

जाहेरी दिन पाउने कानूनी अधिकार बमोजिम साधिकार निकायमा जाहेरी दिएको भन्ने विपक्षी रीताकुमारी खनालको लिखित जवाफ, अदालतबाट म्याद थप लगायतको प्रकृया पुरा गरी अनुसन्धान भैरहेको भन्ने सरकारो वकिल कार्यालय काठमाडौंको लिखित जवाफ, सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा १५(४) बमोजिम निवेदक/ प्रतिवादी विरुद्ध चलेको विद्युतिय कारोबार ऐन अन्तर्गतको मुद्दामा बाँकी अनुसन्धान गर्न म्याद थप भएको भन्ने काठमाडौं जिल्ला अदालतको लिखित जवाफ समेतबाट यी

निवेदकलाई कानून बमोजिम अधिकारप्राप्त र मुद्दाको सूनुवाई गर्न पाउने क्षेत्राधिकारयुक्त न्यायीक निकायबाट आरोपित अपराधको अनुसन्धानका लागि म्याद थप भई थुनामा राखेको भन्ने देखिएकोले त्यसरी राखेको थुनालाई गैरकानूनी हिरात भन्न मिल्ने देखिएन । तसर्थ निवेदन माग बमोजिम निवेदकको संवैधानिक तथा कानूनी अधिकारमा हस्तक्षेप भई गैरकानूनी थुनामा राखीएको अवस्था नदेखिएबाट रिट निवेदक माग बमोजिम आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाइदिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: टीकाभूषण घिमिरे (रा.प.तृतीय)

कम्प्युटर गर्ने: बेदना अधिकारी

इति सम्बत् २०७० साल कार्तिक महिना ८ गते ६ रोज शुभम्-----